

Ми, українські євреї, ті, хто ототожнює себе з демократичним європейським майбутнім України, хто пліч-о-пліч із побратимами з інших етносів впродовж 30 років незалежності підтримував прагнення України до демократії та справедливості, розбудовував і захищав Україну на майданах, на фронті проти російської агресії, у волонтерському русі та у громадському просторі (морально, матеріально й особистою участю), звертаємося до всіх небайдужих громадян та організацій, членами яких вони є, із закликом підтримати український проект комплексної меморіалізації Бабиного Яру, розроблений українськими істориками за дорученням Кабінету міністрів України.

Не можна допустити, щоб десятки тисяч єврейських та неєврейських жертв Бабиного Яру навіть через 80 років після страшної смерті стали заручниками й знаряддям російської пропаганди проти України.

Зараз на території Бабиного Яру та його околиць існує понад 30 пам'ятних і меморіальних знаків, які, на жаль, досі не поєднані у спільний меморіальний простір. Попри це, у свідомості пересічних пострадянських громадян та у широкому міжнародному загалі пам'ять Бабиного Яру залишається нібито майже ніяк не відзначеною.

На жаль, Україна за роки незалежності не спромоглася серед іншого гідно вшанувати пам'ять десятків тисяч своїх закатованих співгромадян-євреїв і не євреїв. А відсутність меморіального простору та належного музейного центру лише підсилює відчуття державної безпорадності.

Така слабкість є відбитком загальної недостатньої уваги держави до становлення української політики пам'яті – важливої складової існування та сприйняття України як дійсно самостійної й незалежної держави, що вкорінена у світову історію, а не є випадковим уламком російсько-радянської імперії, який ласкою або силою можна й треба повернути назад.

Саме тому ми й звертаємось із цим закликом не до влади, а до громадянського суспільства, яке, на наше переконання, є надійнішим чинником цивілізованого майбутнього України.

Від самого початку державної незалежності України ми спостерігаємо, як передусім Росія, а також деякі інші країни намагаються стати арбітрами у нашій

історії, питаннях української політики пам'яті. Подібне втручання у внутрішні справи України неприпустиме, бо це призвело б до загрози втрати Україною своєї державної суб'єктності.

На цьому тлі поява двох окремих проектів меморіалізації Бабиного Яру – українського та російського – стала потужним чинником продовження ідеологічного протистояння старої – євразійської, постімперської позиції та нової – української, проєвропейської.

Саме тому ми неприємно здивовані відкритою підтримкою, яку надав чинний президент України Володимир Зеленський саме російському проекту.

Цей проект запропоновано та фінансується російськими мільярдерами, при цьому нав'язливо підкреслюється їхнє єврейське походження. Також педалюється те, що вони є уродженцями України, останнім часом їх навіть називають «українсько-єврейськими» (а чому б не британськими – за місцем нинішнього проживання одного з них). Таким чином старанно маскується факт їхньої абсолютної афільованості з Росією і особисто з Путіним.

Поява російського проекту була розіграна як улюблена путінськими пропагандистами «многоходовочка», аби загнати Україну у цугцванг – певний стан «мовою» шахів, коли кожен хід веде до погіршення ситуації й програшу. Якщо цей проект буде втілено, це не лише продемонструє всьому світові, що Україна нібито нездатна гідно вшанувати пам'ять єврейських і не єврейських жертв Другої світової війни, а сам проект стане потужним знаряддям російської пропаганди, що намагається представити українців як радикальних націоналістів та антисемітів.

Якщо ж ні – це буде подано як «доказ антисемітизму» України, яка не дозволила вшанувати пам'ять жертв Голокосту. Тому поява й втілення українського, державного проекту при підтримці українського громадянського суспільства ламає цю путінську гру.

Суттєві відмінності двох проектів не є тільки проявами принципових відмінностей української та російської політик пам'яті чи різними поглядами російських та українських істориків на трагічні події минулих сторіч, зокрема двадцятого. Лише один, але гострий приклад цієї різниці: попри декларації щодо збереження пам'яті про загиблих євреїв, російський проект планує будівництво музею саме

на місці зруйнованих в радянські часи єврейського та караїмського цвинтарів. Український проєкт, на відміну від російського, дуже делікатно ставиться до питань єврейської релігії та традиції.

Він категорично заперечує можливість будівництва на місцях поховань, розстрілів і спалення останків закатованих людей.

В цьому проявляється дієва українська повага до одного з наріжних каменів юдейської традиції.

Звертаючись до громадянського суспільства, ми, українські євреї, закликаємо сприймати Голокост і зокрема трагедію Бабиного Яру не лише єврейськими трагедіями, але частинами української історії та української політики пам'яті, як Голодомор і депортація кримських татар, сталінські репресії 1920-1950-х років.

Ми добре пам'ятаємо, що наприкінці тоталітарного терміну нашої спільної історії та на початку відродження національно-демократичних рухів українців і євреїв у середині минулого сторіччя, саме Бабин Яр став тим місцем, де зустрілися активісти згаданих вище рухів і знайшли спільну мову.

Координація дій та союзницьке об'єднання єврейського руху з українським національно-демократичним і правозахисним рухами стали символами кінця комуністичної імперії.

Для нас боротьба за належне вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру є актом сумління і, водночас, національним і громадянським обов'язком. Ми вважаємо, що саме український проєкт меморіалізації Бабиного Яру, який поєднує вшанування жертв Голокосту з іншими, неєврейськими жертвами, включає пам'ять про єврейську трагедію в суцільний історичний контекст і робить її невіддільною часткою загальноукраїнської історичної пам'яті, має бути втілений у цьому трагічному просторі.